

Wilde natuur in de knel door toenemende recreatie

Voor de natuur maakt het veel uit waar we recreëren en op welke wijze.

We kunnen buiten een frisse neus halen, genieten van de schoonheid van de natuur, van de rust en de ruimte. Dat kan al wandelend of fietsend vanaf huis, of we rijden met de auto naar een aantrekkelijk natuurgebied. Buiten zijn in de natuur is belangrijk en fijn, maar hier zit in ons dichtbevolkte land ook een keerzijde aan. De omvang en kwaliteit van de natuur is sinds de vorige eeuw sterk achteruitgegaan door met name intensivering van de landbouw en verstedelijking, terwijl het aantal mensen dat er haar ontspanning zoekt steeds groter is geworden. Dit kan grote gevolgen hebben voor de natuur, flora en fauna komen nog meer in de knel.

Misschien is je reactie dat dit overdreven is, dat het allemaal wel meevalt. Dieren kunnen toch wennen aan onze aanwezigheid? Planten groeien toch weer door? Het is toch niet zo erg als een vogel opvliegt als we ergens wandelen of als een haas opschrikt en wegvlucht? Is de natuur niet dynamisch genoeg om de toegenomen recreatie op te vangen?

Dieren kunnen inderdaad wennen aan de aanwezigheid van de mens. De mate waarin verschilt per soort en per individu en verschilt per verstoring. Deze gewenning kan alleen optreden wanneer het gedrag van mensen weinig verstorend is, voorspelbaar is en wanneer mensen op een vaste route blijven. Denk aan het wandelen of fietsen van mensen op een pad, of het rustig varen op een vaste vaarroute. De dieren hebben dan geleerd dat de verstoringsbron ongevaarlijk is. Wanneer recreatievormen onvoorspelbaar zijn, kunnen dieren juist gevoeliger worden voor verstoring. Ze zien de verstoring dan als reëel gevaar. Dit treedt bijvoorbeeld op als recreanten zich buiten de paden begeven of als honden loslopen en van alles opjagen.

Dieren reageren bij nadering van een mens op dezelfde wijze als bij het naderen van een roofdier. In de natuur is verhoogde alertheid en wegvluchten voor roofdieren een noodzakelijkheid. Het venijn van de recreatie zit hem in de hogere frequentie en de langere duur van de verstoring. De permanente stroom aan mensen of activiteiten maakt dat dieren keer op keer moeten vluchten waardoor ze gestrest en uitgeput kunnen raken. Dit effect treedt zowel binnen als buiten het voortplantingsseizoen op. Het gevolg kan bijvoorbeeld zijn dat vogels te veel energie verbruiken wanneer ze steeds op moeten vliegen, broedvogels hun nest voorgoed verlaten, reptielen niet meer genoeg warmte opdoen om te functioneren, reeën niet toekomen aan herkauwen en hazen minder jongen krijgen.

Doordat dieren steeds minder geschikte ruimte hebben om naar uit te wijken, wordt het effect van de toegenomen recreatie ook weer groter. Sommige gebieden zijn door de recreatiedruk langdurig ongeschikt voor dieren om te foerageren, succesvol jongen groot te brengen of zich te vestigen.

Dit betekent allemaal niet dat we als mens helemaal niet meer de natuur in kunnen, maar wel dat we ons in kwetsbare gebieden terughoudend moeten opstellen en ons gedrag in de natuur moeten aanpassen.

Loslopende honden zijn het meest verstorend, aangelijnde honden minder verstorend. Recreanten zonder honden, zoals wandelaars en hardlopers zijn nog minder verstorend, zeker als ze gebruik maken van vaste paden. Op het water verstoren kleine bootjes, zeilboten en kano's op vaste vaarroutes het minst. Kitesurfers, waterski's en speedboten hebben een hoog verstorend effect. Strandjes en andere kale oevers langs rivieren en beken zijn vaak populaire plekken voor kano's, kajaks en bootjes om aan te leggen (en vanaf het land ook voor dagjesmensen en hengelsporters). Zulke plekken worden dan al snel tijdelijk ongeschikt voor vogels om te rusten, te foerageren of te broeden.

De verstoring door recreatie is in een open landschap als de Culemborgse uiterwaarden groter dan in een besloten landschap als de Amerongse bossen. Recreanten worden in een open landschap eerder en op grotere afstand opgemerkt.

Naast verstoring heeft vervuiling door recreanten, door het achterlaten van afval, gevolgen voor de natuur. De beste oplossing is: je eigen afval mee naar huis nemen of in de prullenbakken te doen en niet ernaast. En hondenpoep moet worden opgeruimd. De drollen zijn vies en kunnen ziekten overbrengen.

Het is goed om te beseffen dat natuur meer is dan alleen een fijne omgeving om in te recreëren. Onze leefomgeving is ook de leefomgeving van wilde dieren waarvoor wij verantwoordelijkheid dragen. Het zal enorm schelen als we rekening houden met de natuur door er rustig te recreëren op vaste paden en routes, onze honden er aan de lijn te houden, vervuiling te voorkomen en rustgebieden of toegangstijden te respecteren.

Mirjam Melman en Theo de Jong

Culemborg 27 september 2023.